

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора педагогічних наук, професора,
проректора з науково-педагогічної та методичної роботи
Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Удовиченко Ірини Віталіївни
на дисертаційне дослідження Логінової Аліни Олексіївни
«Методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах
шкільної географії»,

подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії
зі спеціальності 014 Середня освіта
у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дисертаційного дослідження.

На сучасному етапі розвитку освіти, із урахуванням світових викликів та в контексті реформаційних змін Нової української школи, актуалізується питання пошуку ефективних засобів навчання, формування ключових, загальнопредметних, предметних (як-то географічної) компетентностей, що обумовлює формування геопросторового світобачення, набуття здобувачами освіти природничо-наукової грамотності та здатності застосовувати відповідний комплекс знань на практиці, тим самим, екстраполюючи парадигмальні зміни у дидактичну площину, що, у свою чергу, акцентує необхідність зміни підходів до навчання природничим наукам взагалі та географії зокрема, із урахуванням вітчизняних і зарубіжних надбань, наукової спадщини, із метою формування конкурентоспроможного випускника Нової української школи, здатного розв'язувати прагматичні задачі, вирішувати навчальні й життєві проблеми, раціонально діяти в регламентованих і нерегламентованих ситуаціях.

Актуальність природничо-наукової освіти та важливість наукової складової в освітньому процесі підкреслюється результатами міжнародного дослідження PISA-2018 і перспективами реалізації PISA-2025 в Україні та фокусується на здобутих в закладах загальної середньої освіти результатах (загальні очікувані результати, конкретні очікувані результати) навчання учнів, відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти 2020 року (обов'язкові результати навчання) та згідно з групами результатів (ГР) навчання, що фіксуються у свідоцтві досягнень: пізнання світу засобами наукового дослідження (ГР1. Проводить дослідження природи/Досліджує природу); опрацювання, систематизація та представлення інформації природничого змісту (ГР2. Здійснює пошук та опрацьовує інформацію); уявлення розмаїття і закономірностей природи, ролі природничих наук і техніки в житті людини; відповідальна поведінка для сталого розвитку суспільства (ГР3. Усвідомлює закономірності природи); розвиток наукового мислення, набуття досвіду розв'язання проблем природничого змісту (реалізується у трьох групах результатів: ГР1, ГР2, ГР3).

Реалізація освіти природничо-наукового спрямування, формування предметної компетентності, за допомогою вивчення внеску персоналій у зміст

географічної освіти (на кожному її етапі), є важливим складником геопросторового мислення здобувачів освіти Нової української школи.

Разом із тим, відсутність наскрізної змістової лінії «наукова спадщина» у змісті навчання географії у закладах загальної середньої освіти доводить актуальність дисертаційного дослідження.

У такий спосіб, дослідження Логінової Аліни Олексіївни є актуальним у контексті розгляду дисертанткою обраної проблеми, як комплексної, концептуальні лінії якої стосуються площини філософії, педагогіки, психології, географії та трансформуються в методику навчання, вивчення наукової спадщини, як складової географічної освіти.

Отже, можемо зробити висновок, що дисертаційне дослідження «Методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії», виконане Логіною Аліною Олексіївною, є актуальним і на часі.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження.

Дисертаційна робота Логінової Аліни Олексіївни «Методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії», за нашим висновком, є комплексним педагогічним дослідженням, де, завдяки ґрунтовному аналізу вітчизняних і зарубіжних філософських, педагогічних, психологічних, географічних джерел інформації, здійснено систематизацію й розкрито сутність наявного в контексті проблеми дослідження фактичного матеріалу, що послугувало підґрунтям для розробки здобувачкою моделі методики вивчення наукової спадщини вчених у шкільній географічній освіті.

Найбільш істотні наукові результати, пов'язані зі специфікою авторського бачення, логікою розкриття досліджуваного феномена, окреслені структурою дисертаційної роботи, цілісно подано здобувачкою у пропонованій методиці навчання учнів географії в закладах освіти (за допомогою опанування наукової спадщини вчених), що сукупно дало змогу дисертантці:

на підставі здійсненого ґрунтового історико-педагогічного аналізу місця наукової спадщини в категорії «наука» (починаючи з VI ст. до н.е.), узагальнення філософської та наукової, методичної літератури, – розглянути поліструктурність «науки» контекстно діяльності, знанням, соціальним інституціям; установити взаємозалежність стану географії як навчального предмета від розвитку науки географії (у персоналіях), де відбувається утвердження наукових істин упродовж тривалого історичного шляху; обґрунтувати вагому роль наукової спадщини у системі географічної освіти, визначивши її як елемент концепту наукової освіти, запропонувати авторське трактування «наукова спадщина» та адаптувати його до використання у закладах загальної середньої освіти; надати нового змістового наповнення виділенім, у межах тематичного глосаріального апарату, класифікаційним категоріям: «географ», «науковець», «вчений»;

на основі опрацювання психолого-педагогічної літератури й педагогічної практики, порівняння педагогічних концепцій та освітніх парадигм, навчальних програм, шкільних підручників з географії XX-XXI ст., довести вагоме місце наукової спадщини у дидактичній системі географічної освіти в закладах загальної середньої освіти;

запропонувати методику вивчення наукової спадщини вчених у шкільній географічній освіті, охарактеризувавши її складові: модель, навчально-методичний посібник «Наукова спадщина географів», методичні рекомендації тощо, – для формування природничо-наукової компетентності майбутніх випускників Нової української школи.

Новим у вирішенні досліджуваної проблеми є авторське застосування дисертанткою історіографічної та теоретико-методологічної аргументації ролі персоналій та їхньої наукової спадщини у становленні та розвитку теорії і методики навчання географії, зокрема, у контексті наукових досліджень генези теорії і методики навчання географії в Україні крізь призму історико-географічних, суспільно-політичних, соціокультурних, дидактико-педагогічних детермінант тощо.

Новим у змісті здійсненого ретроспективного, історико-педагогічного дослідження є авторський погляд на теоретико-прагматичні засоби вивчення етапів життя, діяльності вчених та їхніх наукових напрацювань (із використанням спеціальних методів наукового пізнання: пошуково-бібліографічного, зіставно-порівняльного, біографічно-хронологічного); детальний розгляд науково-педагогічних поглядів науковців у динаміці, згідно з періодами життєвого й творчого шляху (періодизації, контент-аналізу), та аргументація доцільності системного опанування наукової спадщини у сучасній географічній науці й педагогічній практиці, що подано здобувачкою у розробленій теоретичній моделі методики вивчення наукової спадщини вчених у шкільних курсах географії, обґрунтування психолого-педагогічних умов ефективної реалізації зазначеної моделі.

У дисертації науково обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методику вивчення наукової спадщини вчених на уроках географії; визначено й схарактеризовано критерії та рівні сформованості пізнавального інтересу респондентів, їхньої здатності до роботи з науковою спадщиною; розкрито потенційні можливості залучення наукової спадщини у зміст навчання географії; обґрунтовано доцільність використання оптимальних форм, прийомів, видів навчальної діяльності під час роботи з науковою спадщиною вчених.

Новим, щодо можливостей використання наукової спадщини у змісті географічної освіти та організації її засвоєння здобувачами у закладах загальної середньої освіти, є визначення дисертанткою принципів, критеріїв та етапів відбору наукової спадщини до змісту шкільної географічної освіти, використання в процесі вивчення географії, що знайшло відображення у розробленому навчально-методичному посібнику із завданнями, що забезпечують використання наукової спадщини в освітньому процесі з географії.

Теоретичне та практичне значення отриманих здобувачкою результатів.

Дисертаційна робота Логінової Аліни Олексіївни містить нові дослідження та є завершеною науковою працею, виконаною за результатами авторських наукових пошуків вивчення наукової спадщини вчених у курсах шкільної географії, має теоретичне та практичне значення одержаних результатів, що

полягає у тому, що висновки та пропозиції, обґрунтовані у роботі, можуть бути застосовані у: науково-дослідній роботі – як основа для подальших наукових досліджень практичних і теоретичних аспектів змісту шкільної географічної освіти, алгоритм проведення аналогічних прикладних досліджень із інших навчальних предметів природничого циклу; практичній діяльності – під час розробки модельних навчальних програм і підручників із географії, конструювання методики вивчення наукової спадщини вчених у курсах географії закладів загальної середньої освіти.

Як свідчить аналіз і алгоритм реалізації педагогічного експерименту, результати дослідження впроваджувались в освітній процес Ліцею політики, економіки, права та іноземних мов м. Києва, Ліцею «Голосіївський» № 241 м. Києва, Ліцею «Наукова зміна» м. Києва.

Рівень апробації результатів дослідження підтверджується висвітленням здобувачкою основних аспектів наукового пошуку та висновків під час участі у роботі 10-ти науково-практичних конференцій міжнародного рівня (2018-2024 рр.) та 9-ти – всеукраїнського рівня (2018-2022 рр.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Обґрунтованість наукових положень здійсненого історіографічного, дидактико-педагогічного дослідження, поданих дисертанткою, коректна з наукової точки зору визначених об'єкта, предмета, мети, завдань наукового дослідження, структури дисертації; достатньої джерельної бази, суголосної визначеній темі; коректно сформульованих висновків за розділами та загального висновку за результатами здійсненого дослідження; пропонованих методичних рекомендацій; практичної та теоретичної значущості отриманих результатів, – у сукупності дають підстави позитивно оцінити результати здійсненого дослідження.

На позитивну оцінку заслуговує здійснений джерелознавчий аналіз означеної проблеми, зокрема, нормативно-правових документів, історіографічної, науково-педагогічної, навчальної, методичної літератури, що становить 245 найменувань, зокрема 40 іноземними мовами, відповідно до списку використаних джерел; коректні посилання на використані першоджерела у тексті дисертації.

Обґрунтованість вихідних аспектів, вирогідність отриманих результатів, доказовість прикінцевих положень актуалізується, із огляду на раціонально дібрану методологічну основу дисертації, що сукупно становлять загальнонаукові та спеціальні методи і прийоми дослідження, серед яких: аналіз, синтез, індукція, дедукція, зіставлення, систематизація, узагальнення, моделювання експериментальної методики вивчення наукової спадщини у закладах загальної середньої освіти (комплекс загальнонаукових методів/приймів); пошуково-бібліографічний, зіставно-порівняльний аналіз наукової літератури та архівних матеріалів із теми дослідження; біографічний і хронологічний – для вивчення життя й діяльності вченого та його наукового доробку; періодизації – для розгляду поглядів науковця в динаміці, згідно з

періодами життєвого та творчого шляху; контент-аналізу – для вивчення нормативно-правової бази, документальної інформації, інтерпретації; структурно-прогностичний метод – для формулювання висновків і пропозицій; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний) – для з'ясування ефективності розробленої методичної моделі; соціологічні (відбір, класифікація та періодизація історичних фактів, письмове й усне опитування, прогнозування), – надали можливість визначити перспективи використання наукової спадщини у сучасній географічній науці (комплекс спеціальних методів).

Дисертаційна робота в цілому характеризується змістовністю, обґрунтованістю авторських тлумачень, культурою наукового мислення та цитування й подачі теоретико-прагматичного матеріалу.

Обґрунтованість та доказовість реалізованого здобувачкою педагогічного експерименту підтверджується кількісно достатньою вибіркою респондентів, чітко розробленим інструментарієм дослідження та коректно поданими результатами.

Зміст анотації, поданої українською та англійською мовами, відображає зміст дисертації та висвітлює її основні положення та суттєві аспекти.

У сукупності, викладене вище дає підстави стверджувати, що наукові положення, отримані результати та зроблені висновки дисертаційного дослідження Логінової Аліни Олексіївни достатньо обґрунтовані й достовірні, відповідають спеціальності, за якою виконана робота.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Вагомим для теорії і методики змісту географічної освіти, особливо в контексті реформаційних змін Нової української школи, є: обґрунтування в дисертації доцільності застосування компетентнісного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів до навчання географії здобувачів освіти, із метою набуття природничо-наукової грамотності, що набуло подальшого розвитку у дослідженні та може бути використано педагогами в процесі моделювання сучасного уроку географії; здійснений структурно-порівняльний аналіз навчальних програм і підручників, на предмет місця наукової спадщини у дидактичній системі географічної освіти в закладах загальної середньої освіти, – у конструюванні науково-педагогічними працівниками відповідного змісту засобів навчання, із урахуванням дидактичних принципів: науковості, наступності, доступності; запропонована здобувачкою методика вивчення наукової спадщини вчених у шкільній географічній освіті та авторський навчально-методичний посібник «Наукова спадщина географів», – у педагогічній практиці задля формування природничо-наукової компетентності майбутніх випускників закладів загальної середньої освіти; методика вивчення наукової спадщини, – під час розробки відповідних навчально-тематичних планів курсів за вибором підвищення кваліфікації вчителів у системі післядипломної педагогічної освіти; алгоритм вивчення наукової спадщини, – у подальших дослідженнях науковців питання наукової спадщини у змісті географічної освіти, зокрема на профільному рівні навчання у закладах загальної середньої освіти.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність загалом.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Дослідження системно організовано: чітко визначено об'єкт, предмет, мету дослідження, сформульовано завдання, забезпечено відповідність висновків завданням, що в цілому позитивно характеризує зміст основного тексту дисертації.

У першому розділі дисертації «Наукова спадщина в дидактичній системі географічної освіти» здобувачкою здійснено ретроспективний аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел інформації із досліджуваної проблеми; проаналізовано значний за обсягом теоретичний матеріал із теми дослідження, зокрема, під час опрацювання зарубіжного досвіду використання наукової спадщини у навчанні географії, виявлено такі домінантні ознаки: цінність науковця як особистості, збереження культури в цілому та культурних досягнень її окремих представників, зокрема; виховання в учнів шанобливого ставлення до досягнень і внеску у розвиток науки видатних особистостей. Окрім того, обґрунтовано важливість вивчення наукової спадщини вітчизняних вчених у процесі навчання географії у закладах загальної середньої освіти, що сприяє розвитку в учнів допитливості, творчого мислення, мотивації до реалізації наукових досліджень. Особливо актуальним є це питання, з огляду на здійснений здобувачкою порівняльний аналіз засобів навчання географії (навчальних програм, підручників, контрольних-вимірювальних матеріалів тощо) на предмет ступеня наявності елементів наукової спадщини вчених у сучасній шкільній географічній освіті України, що дозволив констатувати: обмеженість та нерівномірність такої інформації, відсутність наступності у подачі тематичного змісту та обґрунтованих підходів до того, як саме слід здійснювати відбір елементів наукової спадщини вчених-географів у зміст географічної освіти. Усе зазначене вище стало першопричиною висвітлення здобувачкою вагомому місця поняття «наукова спадщина» у категорії «наука» та в дидактичній системі географічної освіти, що, у свою чергу, послугувало поданням авторського уточнення поняття «наукова спадщина».

У другому розділі дисертації «Методика вивчення спадщини вчених у курсах шкільної географії» здобувачкою, на підставі виявлення фактів епізодичності використання в освітній практиці наукової спадщини вчених-географів, безсистемності подачі такого матеріалу та недостатнього врахування вікових особливостей учнів, запропоновано авторську модель вивчення наукової спадщини вчених у курсах географії в закладах загальної середньої освіти (у сукупності цільового, організаційно-теоретичного, змістового, діяльнісного, оцінно-результативного блоків), що доцільно використовувати з урахуванням компетентнісного, діяльнісного, особистісно-орієнтованого підходів до навчання та визначенням ефективних методів, прийомів, форм опанування учнями наукової спадщини вчених у курсах шкільної географії, за умов дотримання принципів: історизму, системності, науковості, доступності, наочності, самостійності, зв'язку теорії з практикою тощо, на основі яких розроблено критерії відбору наукової спадщини вчених для вивчення на уроках географії

(доступність, інформативність, зв'язок тексту і змісту географічної освіти, відповідність ціннісним орієнтирам, урахування вікових особливостей учнів), що в цілому спрямовано на досягнення цілісності у сприйнятті учнями шкільного курсу географії, формування в них природничо-наукової компетентності, набуття природничо-наукової грамотності, наукового мислення та відпрацювання дослідницьких умінь. У доповнення авторським умовиводам дисертанткою до прикладу наведено алгоритм роботи з текстом наукової спадщини Тутковського П.А., що доповнено відповідними тематичними додатками В та Г до роботи.

У третьому розділі дисертації «Експериментальне дослідження ефективності методики вивчення наукової спадщини у процесі навчання географії» схарактеризовано процедуру організації експериментального дослідження авторської методики вивчення наукової спадщини вчених у курсах шкільної географії (формулювання мети, завдань, гіпотези педагогічного експерименту; визначення експериментальної бази, терміну та обсягу проведення експерименту; обґрунтування вибірки; визначення складових (показників, критеріїв, рівнів) сформованості пізнавального інтересу учнів до вивчення наукової спадщини вчених у курсах шкільної географії; встановлення додаткових змінних, що впливають на результати експерименту; обробка, узагальнення, інтерпретація результатів експериментального дослідження), деталізовано процедуру реалізації констатувального (виявлення вихідного стану об'єкта дослідження, педагогічних засобів та умов його визначення в експериментальних і контрольних класах) та формувального (використання дидактичних засобів реалізації) експериментів протягом 2018-2022 рр., відповідно до етапів (розвідувально-пошуковий, 2018 р.; експериментальний, 2019-2020 рр.; конструктивно-рефлексивний, 2020-2021 рр.; підсумковий, 2022 р.).

Достовірність результатів педагогічного експерименту забезпечена достатньою методологічною та дидактичною обґрунтованістю вихідних теоретичних положень, застосуванням методів, суголосних предмету, меті та завданням дослідження; чіткою апробацією авторської методики; коректним кількісним і якісним аналізом результатів; математичною обробкою результатів дослідження.

За результатами дослідження надано методичні рекомендації щодо вивчення наукової спадщини у курсах шкільної географії (за допомогою текстових і картографічних джерел інформації, інструментів цифровізації, активних форм суб'єктної та суб'єкт-суб'єктної взаємодії) й опанування її у позанавчальний час (у тому числі засобами музейної педагогіки), із дотриманням обґрунтованих педагогічних умов реалізації тощо.

Загальні висновки до роботи (як і висновки до розділів) чітко сформульовані, логічно побудовані, обґрунтовані й не викликають сумніву.

У цілому дисертація є завершеною науковою працею та складається з анотації, вступу, трьох розділів, що охоплюють 14 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Список використаних джерел налічує

245 найменувань (із них 40 латиницею) на 25 сторінках, 18 додатків розміщено на 38 сторінках. Дисертація, загальним обсягом 276 сторінок, містить 187 сторінок основного тексту, із 11 рисунками та 12 таблицями на 4 сторінках.

У такий спосіб, можемо констатувати, що дисертаційна робота Логінової Аліни Олексіївни «Методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії» за своїм змістом, структурою, стилем викладу, розкриттям основних положень, обґрунтованістю висновків є завершеним самостійним дисертаційним дослідженням.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях та відсутність порушень академічної доброчесності.

Основні результати дисертаційного дослідження Логінової Аліни Олексіївни відображені у 23 публікаціях, зокрема, 15 – одноосібних та 8 – виконаних у співавторстві, серед яких: 5 відображають основні результати дисертації (4 – у наукових фахових виданнях України категорії «Б», 1 – у науковому виданні іншої держави, що входить до Організації економічного співробітництва та Європейського Союзу), 18 додатково відображають результати дослідження.

Наукові положення, висновки і рекомендації, отримані в процесі здійсненого дослідження, викладено здобувачкою у наукових публікаціях як одноосібно, так і у співавторстві.

Дисертація написана українською мовою, оформлена відповідно до вимог, щодо подібного виду праць, проілюстрована табличними та графічними матеріалами.

Текстова частина дисертації має достатні й коректно зроблені посилання на літературні джерела.

Зміст анотації ідентичний змісту основних положень дисертації.

Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту й оформлення дисертаційної роботи.

Загалом позитивно оцінюючи наукове та практичне значення здобутих дисертанткою результатів, відзначимо окремі дискусійні положення та висловимо деякі зауваження й побажання до змісту роботи, указавши на низку позицій і сумнівів, що виникли в процесі опонування дисертації, і потребують пояснень:

1. Позитивно оцінюючи здійснений здобувачкою у першому розділі дисертації аналіз наукових джерел з проблеми дослідження, вважаємо за доцільне зауважити, що, попри здійснений ґрунтовний аналіз ролі та місця географічних відкриттів та наукових пошуків у змісті географічної освіти, пропоновані до розгляду глосаріальні складові, як-то: «учений/вчений», «науковець», «географ» у наступних розділах дисертації не співставляються та не порівнюються між собою, ба більше, авторка зупиняється у своєму дослідженні на внеску «вчених», виносячи це навіть у тему дослідження «Методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії», не

обґрунтовуючи чому саме ця категорія є домінантною у дослідженні, що варто було би зробити.

2. Доцільно зауважити, що попри перевантаженість першого розділу значною кількістю розглянутих здобувачкою наукових напрямів, теорій, географічних фактів, філософських концептів, поза увагою залишився згадуваний (с. 37) антисцієнтизм, як протилежний сцієнтизму, що, з філософської точки зору, варто було б розглянути як світоглядну позицію у контексті наукового методу пізнання «заперечення – заперечення» та у продовження думки про критичне мислення.

3. Дисертанткою, на нашу думку, доволіно, навіть іноді синонімічно, застосовуються такі поняття й категорії, як: школа/загальноосвітня школа/заклад загальної середньої освіти, позакласна/позанавчальна/позаурочна діяльність, шкільний предмет/навчальний предмет/навчальна дисципліна/курс/шкільний курс, діти/учні/здобувачі освіти, що потребує коректного використання здобувачкою, із огляду на сучасну нормативну базу та часову періодизацію.

4. У другому розділі роботи (с. 117-118) серед переліку ключових компетентностей (за результатами здобуття загальної середньої освіти, за Державним стандартом базової середньої освіти 2020 року) відсутні, а, отже, залишилися поза увагою такі, як математична, екологічна, підприємливість і фінансова грамотність, що є складниками компетентнісного потенціалу природничої освітньої галузі та потребує пояснення дисертанткою причин цього.

5. Необхідно наголосити на дидактичних складових, що недостатньо структуровані: у таблиці 2.4 другого розділу (с. 153) до переліку прийомів навчальної діяльності здобувачкою віднесено форми та методи (квест, навчальний проєкт, кейс, скрайбінг тощо), а в Додатку Л до переліку методичних прийомів – лекцію, дискусію, квест тощо; у другому розділі (с. 120) до «альтернативної технології» – кейс, що далі по тексті трактується як кейс-метод; у третьому розділі роботи (с. 190) одним із методів, рекомендованих здобувачкою задля вивчення наукової спадщини на уроках географії, названо практичні роботи, що є неприпустимим, із огляду на віднесення форм до методів і прийомів.

6. Вимагає пояснення здобувачкою її логіки побудови педагогічного експерименту, зокрема: визначення трьох рівнів сформованості пізнавального інтересу учнів (низький, середній, високий) (с. 166, с. 187) та їх узгодженості з чотирма рівнями (низький, середній, достатній, високий) успішності учнів (с. 174-186), якими оперує дисертантка в дослідженні.

7. Варте пояснення здобувачкою специфіки обрання в якості респондентів лише учнів 8-х класів (с. 170, с. 189), за здійсненого у першому розділі (с. 68-86) вибіркового аналізу, на предмет наявності наукової спадщини, модельних навчальних програм, навчальних програм і підручників для учнів 5-11-х, навіть 3-4-х (с. 69) класів. Окрім того, – долучення учнів 8-х класів Глевахівського академічного ліцею (с. 196) до експерименту, за відсутності їх у переліку (с. 30) респондентів дослідження.

8. Сприйняття наукової думки дисертантки ускладнюється побудовою громіздких абзаців (с. 39-41, с. 41-44), наявністю: стилістичних, пунктуаційних,

лексичних помилок; неточностей у формулюванні речень; некоректностей, зокрема, щодо макетування змісту, оформлення таблиць і додатків, низької роздільної здатності поданого картографічного матеріалу (Додаток 3, Додаток И), згадувань у тексті про таблицю після її подачі (Таблиця 2.2), а не навпаки.

9. Зважаючи на значний фактологічний вміст першого розділу дисертації та наявність навчально-методичного посібника «Наукова спадщина географів», висловлюємо побажання Логіновій Аліні Олексіївні укласти покажчик і хрестоматію наукової спадщини вітчизняних географів із проблеми формування у здобувачів освіти предметної (географічної) компетентності та методичні рекомендації вчителям, щодо формування природничо-наукової компетентності, засобами наукової спадщини в опануванні географії.

Висловлені зауваження та побажання не впливають на загальну позитивну оцінку, носять дискусійний, рекомендаційний характер і не применшують науково-теоретичної, практичної значущості дисертаційної роботи.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Логінової Аліни Олексіївни «Методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 014 Середня освіта (галузь знань 01 Освіта/Педагогіка), є самостійним, актуальним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, що вирізняється науковою новизною та має теоретичне й практичне значення для методики навчання географії, а це означає, що здобувачка оволоділа методологією наукової діяльності.

Дисертаційна робота Логінової Аліни Олексіївни «Методика вивчення наукової спадщини вчених в курсах шкільної географії» відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами) та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а її авторка – Логінова Аліна Олексіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 014 Середня освіта у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
проректор з науково-педагогічної
та методичної роботи
Сумського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

І.В. Удовиченко

